

การพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

STRATEGIC DEVELOPMENT OF SUSTAINABLE ECOTOURISM ON SAMEDE ISLAND, RAYONG PROVINCE

กนิงภรณ์ วงเวียน และคณะ
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนา การท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด และสร้างยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยมี 6 กลุ่ม คือ บุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ บุคลากรในภาคธุรกิจ ประชาชนท้องถิ่น มีคฤหบดี นักท่องเที่ยวชาวไทย และนักท่องเที่ยวต่างชาติ โดยใช้เครื่องมือในการวิจัยคือ แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก แบบสอบถาม แบบประเมินร่างยุทธศาสตร์ และแบบประเมินยุทธศาสตร์ ผลการวิจัยพบว่า เกาะเสม็ดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความพร้อมด้านทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและป่าไม้ มีความสวยงามและจุดเด่นในด้านหาดทรายขาวละเอียด น้ำทะเลใส มีอ่าวต่างๆ มากมาย และเป็นสัญลักษณ์ของวรรณคดีเรื่องพระอภัยมณี มีความเหมาะสมของกิจกรรมการท่องเที่ยว การบริการทางการท่องเที่ยว การจัดการทางการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อม และการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด โดยรวมอยู่ในระดับปานกลางถึงมาก ในด้านปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด คือ ปัญหาด้านมลภาวะทางสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ความขัดแย้งด้านกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และปริมาณน้ำจืดไม่เพียงพอ ส่วนอุปสรรคคือ ขาดการประสานงานระหว่างภาครัฐอย่างบูรณาการ งบประมาณในการบริหารจัดการท่องเที่ยวและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่เพียงพอ ขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ขาดการวางผังพื้นที่เฉพาะในการพัฒนา/อนุรักษ์เกาะเสม็ด และขาดหน่วยงานหลักหรือกลไกการประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาเกาะเสม็ดอย่างจริงจัง สำหรับยุทธศาสตร์นี้ประกอบด้วย 3 ประเด็นยุทธศาสตร์ คือ 1) เสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) เสริมสร้างการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและระบบสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน 3) ส่งเสริมศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการตลาดท่องเที่ยวเชิงคุณภาพอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

ABSTRACT

The objectives of this research were to study situation of tourism, problem and threat of tourism development on Samed Island, and to develop strategies for the sustainable ecotourism on Samed Island, Rayong province. The sampling populations were comprised of 6 groups: government officials in Rayong; representative of commerce and tourism businesses; local people; tour guides; Thai tourists and foreign tourists on Samed Island. The research tools were in-depth interviews, questionnaires, assessment of draft strategy and assessment of strategy. The research results revealed that: Samed Island is a tourist attraction where there are plentiful natural resources in the sea and forest. On Samed Island, there are beautiful natural attractions in the form of the white sandy beaches, clear blue sea, and many picturesque bays; Koh Samed holds a very important place in Thai culture and literature in the Phra Aphai Mani story by Sunthorn Phu. The suitability of activities; tourism services; environmental management and the participation of tourists are at a medium to high level. The problems of tourism development on Samed Island are: environmental pollution principally related to garbage disposal and waste water management; degradation and depletion of natural resources; disputes about land ownership on the island and the limited amount of fresh water. The obstacles to tourism development are the lack of highly integrated government coordination; budget management; limited natural resource recovery; lack of serious law enforcement; lack of systematic urban planning in developing or conservation areas and the absence of a main mechanism for serious cooperation in development and problem solving. Strategies for sustainable ecotourism on Samed Island are 3 strategies, consisting of: 1) improving the quality of life and strengthening security of life and property to support ecotourism; 2) the management of natural resources, the environment and the infrastructure for sustainable ecotourism; 3) promotion of ecotourism and quality marketing of sustainable ecotourism.

KEYWORDS: sustainable ecotourism

บทนำ

ปัจจุบัน อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของไทยได้สร้างรายได้หลักในธุรกิจบริการและสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจให้กับประเทศเป็นจํานวนมหาศาล โดยพิจารณาได้จากข้อมูลของกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬาในปี พ.ศ.2554 มีจํานวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ 19,098,323 คน สร้างรายได้ 734,591.46 ล้านบาท และมีแนวโน้มการขยายตัวต่อเนื่องในอัตราที่ชะลอตัว โดยคาดว่าในปี 2555 จะขยายตัว 8-10% ซึ่งสอดคล้องกับจํานวนนักท่องเที่ยวระหว่างประเทศโดยรวมของโลกที่คาดว่าจะมีการขยายตัว 3-4% ในปี 2555 (กรมการท่องเที่ยว, 2554 : ออนไลน์) รวมทั้งสอดคล้องกับแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อฟื้นฟูและกระตุ้นภาคการท่องเที่ยวให้ขยายตัวและเกิดความยั่งยืน ตลอดจนเพื่อเร่งรัดและสร้างศักยภาพในการหารายได้ทางการท่องเที่ยว เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวของประเทศไทยให้มีความพร้อมทั้งด้านคุณภาพและการแข่งขัน ทำให้เกิดการสร้างรายได้และกระจายรายได้ควบคู่ไปกับการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยมุ่งเน้นการป้องกันและแก้ไขผลกระทบด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทั้งในและต่างประเทศ ตามแนวทางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 11 (พ.ศ.2555-2559) อย่างไรก็ตาม ประเทศไทยยังมีความเสี่ยงในด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเนื่องจากการขยายตัวที่เน้นปริมาณนักท่องเที่ยวและรายได้ทางการท่องเที่ยวโดยไม่ได้เตรียมความพร้อมในการรองรับขีดความสามารถทางการท่องเที่ยว ทำให้แหล่งท่องเที่ยวหลายแห่งเกิดความเสี่ยง ซึ่งจากการสำรวจสถานภาพของแหล่งท่องเที่ยว 2,154 แห่ง พบว่ามีแหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมที่ต้องเร่งพัฒนาอย่างเร่งด่วนจํานวน 138 แห่ง โดยส่วนใหญ่เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติถึง 50 แห่ง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2554 : ออนไลน์)

ดังนั้น การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนของแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติในประเทศไทยจึงมีความสำคัญเร่งด่วน โดยเฉพาะในแหล่งท่องเที่ยวสำคัญและเป็นที่ยึดเหนี่ยวของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างชาติ อย่างเช่นจังหวัดระยอง อันเป็นเมืองท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ทะเล ป่าเขา เกษตร ศิลป- วัฒนธรรม และเป็นพื้นที่ท่องเที่ยวที่เป็นทางเลือกใหม่ (Alternative Destination) ในภาคตะวันออก ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีปริมาณนักท่องเที่ยวชาวไทยเดินทางมาท่องเที่ยวมากที่สุด (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2534) โดยมีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวทางทะเลคือ เกาะเสม็ด ซึ่งมีชื่อเสียงและได้รับความนิยมสูงสุดในจังหวัดระยอง แต่ในทางกลับกันเกาะเสม็ดก็มีความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้มีการศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยวต่อเกาะเสม็ด พบว่าหาดและอ่าวบนเกาะเสม็ดส่วนใหญ่มีปัญหาขยะ การปลูกสร้างร้านค้าชายหาด การระบายน้ำเสียลงสู่ชายหาด การขุดจืดเขื่อน โขดหิน และสภาพป่าที่ถูกทำลายเพื่อนำมาสร้างบังกาโลหรือร้านอาหาร (เกษม จันทร์แก้ว ประพันธ์ โกยสมบูรณ์ และสิทธิชัย ดันชนะสฤณี, 2531 : 31) รวมทั้งยังพบว่าอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด มีการบริหารจัดการพื้นที่ยังไม่เป็นเอกภาพ เพราะมีการถือครองที่ดินของเอกชนแทรกอยู่ในพื้นที่อุทยานแห่งชาติ ยังควบคุมปริมาณนักท่องเที่ยวไม่ได้ เอกชนที่มายึดครองพื้นที่ริมหาดบนเกาะเสม็ด และมีการเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยวสำคัญบนเกาะเสม็ด เช่น หาดทรายแก้ว อ่าววงเดือน (สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ และภัทรพร สร้อยทอง, 2544 : 27-35) นอกจากนี้ ในรายงานสรุปผลการปฏิบัติงานประจำปี 2551 ของอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด (2551 : 113) ยังสรุปปัญหาและอุปสรรคในด้านการจัดการไว้ว่ามีปัญหาด้านขยะมูลฝอยและน้ำเสียบนเกาะเสม็ด ปัญหาการคมนาคมบนเกาะเสม็ด ปัญหาน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคบนเกาะเสม็ด ปัญหาการควบคุมผู้ประกอบการท่องเที่ยวให้อยู่ในระเบียบของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช ปัญหาการจัดเก็บค่าธรรมเนียมบนเกาะเสม็ด และปัญหาการบุกรุกที่ดินบนเกาะเสม็ด ซึ่งผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมในอดีตดังกล่าวยังคงปรากฏให้เห็นอย่างต่อเนื่อง โดยปัจจุบันเกาะเสม็ดยังคงมีการตั้งร้านค้าและเตียงนอนรูกล้าชายหาด การปล่อยน้ำเสียลงสู่ทะเลมีปริมาณขยะจำนวนมากโดยเฉลี่ย 5 ตัน/วัน และในช่วงเทศกาลท่องเที่ยวมีปริมาณขยะ 8 ตัน/วัน ปริมาณน้ำเสียประมาณ 16,000 ลิตร/วัน และปัญหาการบุกรุกที่ดินตลอดจนกรรมสิทธิ์ในที่ดินบนเกาะเสม็ดยังไม่สามารถแก้ไขหรือหาข้อยุติลงได้ (องค์การบริหารส่วนตำบลเพ, 2554)

จากปัญหาต่างๆ ของเกาะเสม็ด ที่ผ่านมามีการแก้ปัญหาอย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้เนื่องจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นมิได้ดำเนินควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนวัฒนธรรมท้องถิ่นอย่างจริงจัง หากแต่มุ่งเน้นทางด้านวัตถุตามกระแสทุนนิยมในโลกยุค โลกาภิวัตน์ จนเกรงว่าในอนาคตสภาพทรัพยากร ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมวิถีชีวิตและเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่นชายฝั่งทะเลที่เกาะเสม็ดจะลดน้อยและเสื่อมหายไป ดังนั้นเราจึงควรศึกษาวิธีที่จะรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจน ศิลปวัฒนธรรมหรือเอกลักษณ์ของท้องถิ่นที่มีคุณค่าควรแก่การอนุรักษ์ควบคู่ไปกับ

การพัฒนาที่ยั่งยืน โดยพิจารณาจากแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืนของโลก ที่มุ่งสู่ความยั่งยืนใน 3 มิติ พร้อมกันคือ มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านสังคม และมิติด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถพิจารณาจากองค์ประกอบหลักของการพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน 6 ด้านคือการพัฒนาจิตสำนึกทางการท่องเที่ยว การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยว การพัฒนาสิ่งแวดล้อมศึกษาในแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยว การพัฒนาการตลาดท่องเที่ยว และการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนท้องถิ่น (บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา, 2548 : 22) รวมทั้งแนวทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ซึ่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย (2540 : 2-46) ได้กำหนดองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้ 4 ด้านคือ 1) ด้านพื้นที่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติที่มีเอกลักษณ์เฉพาะถิ่น รวมทั้งเป็นแหล่งวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับระบบนิเวศในพื้นที่นั้นๆ 2) ด้านการจัดการ เป็นการท่องเที่ยวที่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม โดยมีการจัดการที่ยั่งยืน ครอบคลุมถึงการอนุรักษ์ทรัพยากร การจัดการสิ่งแวดล้อม การป้องกันและกำจัดมลพิษ และการควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีขอบเขต 3) ด้านกิจกรรมและกระบวนการ ที่มีกระบวนการเรียนรู้ในการท่องเที่ยว มีการศึกษาเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมและระบบนิเวศของแหล่งท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ประสบการณ์ ความประทับใจ ตลอดจนการสร้างความรักและปลูกจิตสำนึกด้านการท่องเที่ยว 4) ด้านการมีส่วนร่วม ที่คำนึงถึงการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของชุมชนและประชาชนท้องถิ่นในการคิดวางแผน ปฏิบัติตามแผน การรับประโยชน์ ติดตามตรวจสอบ และร่วมบำรุงรักษาทรัพยากรท่องเที่ยว เพื่อผลประโยชน์ด้านการกระจายรายได้ และยกระดับคุณภาพชีวิตในท้องถิ่น รวมทั้งนำไปสู่การควบคุมการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพต่อไป

เกาะเสม็ดจึงเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมในการกำหนดยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลที่ชัดเจน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ผู้วิจัยจึงได้เลือกทำการศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษาเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง” เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชนท้องถิ่นที่เกาะเสม็ด ตำบลเพ และจังหวัดระยอง ตลอดจนเป็นแนวทางแก่ชุมชนท้องถิ่นในภาคตะวันออกและภาคอื่นๆ ของประเทศไทยในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง
2. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง
3. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. หน่วยงานภาครัฐที่ปฏิบัติงานและดูแลรับผิดชอบพื้นที่เกาะเสม็ดสามารถนำผลการศึกษาด้านสถานการณ์การท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ดเป็นข้อมูลทางวิชาการเพื่อใช้กำหนดแนวทางและแผนการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

2. กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาของจังหวัดระยอง องค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง และองค์การบริหารส่วนตำบล สามารถนำยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง มาใช้เป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดระยองและตำบล

3. ท้องถิ่นและจังหวัดอื่นๆ ในประเทศไทย สามารถนำยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในท้องถิ่นตนเอง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยแบบการวิจัยและพัฒนา(R&D) แบ่งเป็น 4 ขั้นตอนคือ 1) ศึกษาสถานการณ์การท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด 2) วิเคราะห์ปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยว ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง 3) สร้างยุทธศาสตร์ 4) สรุปและประเมินยุทธศาสตร์ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษเอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอกด้วยเทคนิค SWOT Analysis, McKinsey's 7-S Model, รูปแบบสภาพแวดล้อมมหภาค (Macro Environment) และการประชุมอภิปรายกลุ่ม รวมทั้งได้ใช้การวิจัยเชิงปริมาณ ด้วยการใช้แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง แบบประเมินร่างยุทธศาสตร์ และแบบประเมินยุทธศาสตร์ เพื่อให้ได้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ที่น่าเชื่อถือและสามารถนำไปปฏิบัติได้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง แบ่งเป็น 6 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1-3 ได้คัดเลือกประชากรที่ให้ข้อมูลหลัก (Key Information) และกลุ่มที่ 4-6 สุ่มตัวอย่างด้วยการคำนวณจากสูตรของทาโร ยามาเน่ โดยยอมรับค่าความคลาดเคลื่อนที่ 5% รวมจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 806 คน ดังนี้

1) บุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ ผู้บริหารหรือเจ้าหน้าที่ในหน่วยงานราชการของจังหวัดระยอง โดยคัดเลือกเฉพาะหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลและรับผิดชอบพื้นที่เกาะเสม็ด โดยตรงเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 21 คน จาก 21 หน่วยงาน

2) มัคคุเทศก์ ที่นำเที่ยวในเกาะเสม็ด โดยคัดเลือกมัคคุเทศก์ท้องถิ่นเป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 3 คน จาก 3 บริษัทนำเที่ยว

3) นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่เดินทางมาเที่ยว ในเกาะเสม็ด โดยคัดเลือกนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ที่มาท่องเที่ยวในเกาะเสม็ดครั้งแรก หรือมากกว่า 2 ครั้งขึ้นไป เป็นผู้ให้ข้อมูลหลัก จำนวน 5 คน

4) บุคลากรในภาคธุรกิจ ได้แก่ ผู้ประกอบการท่องเที่ยวหรือเจ้าหน้าที่ในภาคธุรกิจการค้า การขนส่งทางเรือ-ทางรถ และการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด จากการคำนวณที่จำนวนผู้ประกอบการธุรกิจ ในเกาะเสม็ด พ.ศ.2553 ทั้งหมด 108 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลพ. 2553) ได้กลุ่มตัวอย่าง

จำนวน 81 คน

5) ประชาชนท้องถิ่น ได้แก่ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเกาะเสม็ด จากการคำนวณที่จำนวนประชากร ทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในเกาะเสม็ดในปี พ.ศ. 2553 จำนวน 1,314 คน ตามสำเนาทะเบียนบ้าน 631 ครัวเรือน (องค์การบริหารส่วนตำบลพ. 2553) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 307 คน

6) นักท่องเที่ยวชาวไทย ที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด จากการคำนวณที่สถิตินักท่องเที่ยวชาวไทยที่มาท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ดในช่วงฤดูกาลท่องเที่ยว เฉพาะเดือนธันวาคม 2553 จำนวนทั้งหมด 13,652 คน (อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด. 2554) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 389 คน ซึ่งใช้ในการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามเป็นระยะเวลา 1 เดือน เช่นเดียวกัน

เครื่องมือ

1. แนวทางการสัมภาษณ์เชิงลึก ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับภาครัฐ มัคคุเทศก์และ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ให้สัมภาษณ์ ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด และตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

2. แบบสอบถาม ประกอบด้วย แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง จำนวน 2 ชุด ได้แก่ ชุดที่ 1 แบบสอบถามความคิดเห็นของภาคธุรกิจ และภาคประชาชน ชุดที่ 2 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักท่องเที่ยวชาวไทย แบ่งเป็น 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานทั่วไป ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์การท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด ตอนที่ 3 ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด และตอนที่ 4 ความคิดเห็นเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

3. แบบประเมินร่างยุทธศาสตร์ เป็นแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด และเข้าร่วมประชุมอภิปรายกลุ่ม ซึ่งเป็นตัวแทนจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ ประชาชน ท้องถิ่น มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว และสื่อมวลชนด้านการท่องเที่ยว รวมผู้ประเมินร่างยุทธศาสตร์ทั้งสิ้น 40 คน แบบประเมินร่างยุทธศาสตร์นี้ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลพื้นฐานของผู้ประเมินร่างยุทธศาสตร์ และ

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างยุทธศาสตร์การพัฒนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

4. แบบประเมินยุทธศาสตร์ เป็นแบบประเมินความคิดเห็นเกี่ยวกับยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ที่ปรับปรุงจากผลการประเมินร่างยุทธศาสตร์และข้อเสนอแนะในที่ประชุมอภิปรายกลุ่ม โดยการประเมินยุทธศาสตร์จากผู้เชี่ยวชาญด้านกลยุทธ์หรือยุทธศาสตร์ ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านการท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด รวมจำนวน 9 คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบ่งเป็น การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ ดังนี้

1. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่

1.1 การรวบรวมและวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง ชื่องานหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่เกาะเสม็ด และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ควบคู่ไปกับการสังเกตการณ์และสอบถามข้อมูลต่างๆ ด้วยการลงพื้นที่จริงของผู้วิจัย เพื่อนำผลวิเคราะห์ดังกล่าวมาเป็นฐานข้อมูลในการจัดทำเครื่องมือในการวิจัย

1.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบพื้นที่เกาะเสม็ด จำนวน 21 คน จาก 21 หน่วยงาน ได้แก่ ได้แก่ อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด, องค์การบริหารส่วนตำบลเพ, องค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง, เทศบาลตำบลเพ, โรงเรียนเกาะแก้วพิศดาร, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านเกาะเสม็ด, สถานีตำรวจภูธร เพ (สาขาเกาะเสม็ด), สถานีตำรวจท่องเที่ยวระยอง, ศูนย์วิจัยทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งอ่าวไทยฝั่งตะวันออก, ศูนย์อนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งที่ 1 (จ.ระยอง), การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานระยอง, ปลัดอำเภอส่วนหน้า (เกาะเสม็ด) สังกัดที่ว่าการอำเภอเมืองระยอง, สำนักงานโยธาธิการและผังเมือง จังหวัดระยอง, สำนักงานทางหลวงชนบท จังหวัดระยอง, สำนักงานเจ้าท่าภูมิภาคที่ 6 สาขาระยอง, สำนักงานธนารักษ์พื้นที่ระยอง, สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดระยอง, สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดระยอง, สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดระยอง, กลุ่มงานยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัด สำนักงานจังหวัดระยอง และสำนักทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม จังหวัดระยอง 2) มัคคุเทศก์ที่นำเที่ยวในเกาะเสม็ด จำนวน 3 คน จาก 3 บริษัทนำเที่ยวคือ ไอส์แลนด์ทัวร์เกาะเสม็ด, ธนทัวร์ และพีโพรเอนเจอร์ลทัวร์ 3) การสัมภาษณ์เชิงลึกสำหรับนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด จำนวน 5 คน คือ นักท่องเที่ยวชาวอังกฤษ 3 คน ชาวอเมริกัน 1 คน และชาวเวลส์ (Wales) 1 คน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจำแนกข้อมูลจากจำนวนคนที่ตอบคำถามสัมภาษณ์แต่ละข้อ แล้วใช้การจัดกลุ่มประเด็นข้อมูลในแต่ละด้านออกมาเพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย จากนั้นจึงนำผลวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาเป็นฐานข้อมูลในการจัดทำแบบสอบถาม และการทำประเด็นในการสนทนากลุ่มต่อไป

1.3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) โดยผู้วิจัยได้จัดสนทนากลุ่มสำหรับกลุ่มประชากรในการวิจัย 4 กลุ่ม ได้แก่ บุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ บุคลากรในภาคธุรกิจ ประชาชนที่อาศัยอยู่ในเกาะเสม็ด และนักท่องเที่ยวชาวไทย โดยจัดกลุ่มละ 1 ครั้ง รวมจำนวน 4 ครั้ง โดยมีประเด็นในการสนทนากลุ่มคือ ความคิดเห็นเกี่ยวกับสถาน การณ์การท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรค แนวทาง แก้ไขและการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด และความคิดเห็นที่เกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนของเกาะเสม็ด รวมทั้งวิสัยทัศน์และพันธกิจในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนที่เกาะเสม็ด สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสนทนากลุ่มทั้งสี่ครั้งดังกล่าว ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ด้วยเทคนิค SWOT Analysis, McKinsey's 7-S Model และ Macro Environment เพื่อนำผลการวิเคราะห์มาประกอบ การยกร่างยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

1.4 การจัดประชุมอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) ซึ่งอยู่ในขั้นตอนการตรวจสอบยุทธศาสตร์ และเป็นเวทีในการอภิปรายและประเมินร่างยุทธศาสตร์ โดยจัดขึ้นเมื่อวันที่ 11 พฤษภาคม 2555 ณ ห้องประชุม ศูนย์บริการนักท่องเที่ยว หาดทรายแก้ว เกาะเสม็ด มีผู้เข้าร่วมประชุมซึ่งเป็นผู้ทรง คุณวุฒิจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ ภาคประชาชน นักท่องเที่ยว มัคคุเทศก์ และสื่อมวลชนด้านการท่องเที่ยว รวมจำนวน 32 คน สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมอภิปรายกลุ่มในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำความคิดเห็นและข้อเสนอแนะต่างๆ จากผู้เข้าร่วมประชุมอภิปรายกลุ่มมาเป็นข้อมูลสำคัญในการปรับ ปรงยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ร่วมกับการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณจากแบบประเมินร่างยุทธศาสตร์ดังกล่าว

ในการตรวจสอบข้อมูลเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้ วิธีตรวจสอบข้อมูลสามเส้า ตามวิธีการของเดนซิน (Denzin) ดังนี้คือ 1) การตรวจสอบสามเส้าด้านข้อมูล โดยการตรวจสอบแหล่งข้อมูลที่ได้ในด้านเวลา สถานที่และบุคคล ซึ่งข้อมูลใดที่เหมือนกันหรือซ้ำๆ กันจะถือว่าเป็นข้อมูลจริงที่เชื่อถือได้ 2) การตรวจสอบสามเส้าด้านวิธีการจำแนกข้อมูล โดยใช้การสังเกตการณ์ทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ควบคู่ไปกับการสัมภาษณ์เชิงลึก และการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องประกอบกัน 3) การตรวจสอบสามเส้าด้านผู้วิจัย โดยได้ตรวจสอบข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนามร่วมกับผู้ช่วยนักวิจัย และได้รับคำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษาในทุกๆ ระยะของการศึกษาวิจัย

2. การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบ สอบถาม แบบประเมินร่างยุทธศาสตร์ และแบบประเมินยุทธศาสตร์ โดยมีวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลของแบบสอบถามและแบบประเมินร่างยุทธศาสตร์ ดังนี้คือ การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล การลงรหัส และนำข้อมูลที่ได้ลงรหัสแล้วมาวิเคราะห์และประมวลผล ซึ่งสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ 1) การหาค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลในคำถามแบบเลือกตอบ (Check list) 2) การหาค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลในคำถามที่ให้ตอบแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating scale) โดยผู้วิจัยได้ทำการแปร

ผลค่าเฉลี่ย ระดับความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างเป็น 5 ระดับ และนำมาวิเคราะห์ด้วยการกำหนดอัตราภาคขึ้น โดยแต่ละระดับมีค่าระดับคะแนนแตกต่างกัน 0.80 คะแนน (กัลยา วานิชย์บัญชา, 2544 : 29) สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบประเมินยุทธศาสตร์ โดยผู้วิจัยนำแบบประเมินยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ที่ได้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญ 9 คน มาประมวลผล โดยมีการให้ค่าน้ำหนัก 3 ระดับ ได้แก่ 1 หมายถึง เห็นด้วย, 0 หมายถึง ควรปรับปรุง และ -1 หมายถึง ไม่เห็นด้วย ซึ่งหากรายละเอียดในยุทธศาสตร์ใดยังไม่ได้รับการยอมรับจากผู้เชี่ยวชาญคือ การให้ค่าน้ำหนักที่ 1 ผู้วิจัยก็จะทำการแก้ไขรายละเอียดในยุทธศาสตร์นั้นตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ แล้วจึงส่งกลับไปให้ผู้เชี่ยวชาญทุกท่านประเมินอีกครั้งจนกว่าทุกท่านจะเห็นด้วย และให้ค่าน้ำหนักถึง 1 ทุกท่าน เพื่อให้ได้ค่าเฉลี่ยที่ 1.00 นั่นคือผู้เชี่ยวชาญทั้ง 9 ท่าน เห็นด้วยกับข้อคำถามในการประเมินทุกข้อ และยอมรับว่ายุทธศาสตร์ดังกล่าวสอดคล้องคลึงกับสภาพ แวดล้อมของเกาะเสม็ด และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้ 3) การหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อใช้แปลความหมายของข้อมูลต่างๆ ที่แสดงถึงความแตกต่างของข้อมูลที่เก็บมาจากกลุ่มตัวอย่าง โดยจัดกลุ่มอยู่ในรูปของตารางแจกแจงความถี่ 4) สถิติสำหรับการวิเคราะห์คุณภาพเครื่องมือ ได้แก่ การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามมาตรฐานประมาณค่า โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามความคิดเห็นสำหรับบุคลากรในภาคธุรกิจเท่ากับ 0.93 ภาคประชาชนเท่ากับ 0.97 และนักท่องเที่ยวชาวไทยเท่ากับ 0.98 ส่วนค่าความเชื่อมั่นของแบบประเมินร่างยุทธศาสตร์ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.98

สรุปผลการวิจัย

1. สถานการณ์การท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง สรุปผลได้จากการศึกษาข้อมูลการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด พบว่า เกาะเสม็ด หรือ “เกาะแก้วพิศดาร” มีเนื้อที่โดยรวมประมาณ 4,200 ไร่ ซึ่งอยู่ในอาณาเขตพื้นที่ของอุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด ที่ได้รับการประกาศให้เป็นอุทยานแห่งชาติ แห่งที่ 34 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2524 และอยู่ภายใต้การปกครองขององค์การบริหารส่วนตำบลเพ ลักษณะพื้นที่ของเกาะเสม็ดเป็นภูเขาหินเดี่ยวๆ และพื้นที่ราบส่วนใหญ่อยู่ทางด้านเหนือและตะวันออกติดกับริมฝั่งชายหาด ซึ่งทางด้านเหนือจะเป็นที่ตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านและท่าเรือ และมีสถานที่พักอาศัยให้บริการนักท่องเที่ยว บริเวณใกล้ชายหาดและอ่าวต่างๆ ที่กระจายอยู่รอบเกาะ ประมาณ 16 อ่าว/หาด เริ่มจากทางเหนือของเกาะไปปลายสุดของเกาะทางตอนใต้ ได้แก่ อ่าวน้อยหน้า อ่าวลูกโยน หาดทรายแก้ว อ่าวไผ่ อ่าวพุทรา อ่าวทับทิม อ่าวนวล อ่าววงเดือน อ่าวเทียน อ่าวช่อ อ่าวลุงดำ อ่าวหวาย อ่าวกิวหนานอก อ่าวปะการัง อ่าวกะรัง และอ่าวพร้าว เป็นหาดเดียวที่อยู่ทางด้านตะวันตกของเกาะ โดยมีชายหาดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวสำคัญของเกาะคือ หาดทรายแก้ว เป็นหาดทรายที่สวยงามที่สุดและยาวที่สุดของเกาะ และอ่าววงเดือน เป็นอ่าวโค้งคล้ายพระจันทร์ครึ่งดวงที่สวยงามเงียบสงบ สำหรับลักษณะอากาศโดยทั่วไปเย็นสบายตลอดปี และสะดวกในการเดินทางสัญจรทางเรือโดยสารใช้เวลาประมาณ 30 นาที และเรือเร็วใช้เวลาเพียง 15 นาที (อุทยาน

แห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด. 2551 :1-3) สำหรับการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ดในสถานการณ์ปัจจุบัน พบว่า มีนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดระยองและเกาะเสม็ดจากยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดระยอง และแผน พัฒนา 3 ปี ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดระยองและองค์การบริหารส่วนตำบลเพ ที่เกี่ยวข้องหรือมีผลเชื่อมโยงกับสถานการณ์การท่องเที่ยวของเกาะเสม็ดในปัจจุบัน ซึ่งมีการกำหนดประเด็นยุทธศาสตร์ด้านการท่องเที่ยว ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และด้านเศรษฐกิจที่เชื่อมโยงกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดระยอง รวมทั้งโครงการพัฒนาในพื้นที่เกาะเสม็ด หากแต่ยังมีได้กำหนดแนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของเกาะเสม็ด ใ่ว่างชัดเจน ทำให้มีผลต่อทิศทางการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน และมาตรการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเกาะเสม็ดว่าจะดำเนินการไปในทิศทางใด อย่างไร ส่วนในด้านสถิตินักท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด แต่ละเดือน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549-2554 พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวของเกาะเสม็ดในแต่ละปีมีความสอดคล้องกับผลการศึกษาปริมาณนักท่องเที่ยวที่ต้องการให้มาท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ดส่วนมากอยู่ระหว่าง 200,001-500,000 คน/ปี โดยในปี พ.ศ. 2549 มีจำนวนนักท่องเที่ยว 303,730 คน พ.ศ. 2550 มีจำนวน 242,524 คน พ.ศ. 2551 มีจำนวน 259,610 คน พ.ศ. 2552 มีจำนวน 273,714 คน พ.ศ. 2553 มีจำนวน 223,442 คน และพ.ศ. 2554 มีจำนวน 292,099 คน ส่วนเดือนที่มีจำนวนนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในเกาะเสม็ดมากที่สุดอยู่ในเดือนเมษายน และจำนวนนักท่องเที่ยวน้อยที่สุดจะอยู่ในช่วงฤดูฝน ประมาณเดือนมิถุนายน-กันยายน (อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด. 2554 : 1-2)

สำหรับการสรุปผลสถานการณ์การท่องเที่ยวในเกาะเสม็ดจากความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลหลัก และประชากรและกลุ่มตัวอย่าง รวม 6 กลุ่ม พบว่า เกาะเสม็ดมีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สวยงามหรือน่าท่องเที่ยวในด้านน้ำทะเล อ่าวและหาดต่างๆ และหาดทรายที่สวยงาม ส่วนความเหมาะสมของกิจกรรมการท่องเที่ยวในเกาะเสม็ดคือ กิจกรรมเล่นน้ำทะเล การเดินเล่นชายหาดและชมทิวทัศน์ การดำน้ำชมปะการังและสัตว์น้ำใต้ทะเล การเช่ารถมอเตอร์ไซด์หรือ รถ ATV ขับเที่ยวบนเกาะ และการเล่นกีฬาทางน้ำต่างๆ ความเหมาะสมของการบริการทางการท่องเที่ยวในเกาะเสม็ดคือ มีโรงแรม/รีสอร์ท/บังกาโล/เกสต์เฮาส์ มีร้านอาหาร/ผับ/บาร์ การบริการนวดแผนไทย/นวดน้ำมัน/สปา การบริการการขนส่งทางน้ำ และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว ความเหมาะสมในการจัดการทางการท่องเที่ยวและสิ่งแวดล้อมคือ การเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเว็บไซต์ของเกาะเสม็ด เว็บไซต์ของจังหวัดระยองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ความสะอาดและเป็นระเบียบของสถานที่พัก ความสะอาดถูกหลักอนามัยของอาหารและเครื่องดื่ม การให้ความช่วยเหลือแก่นักท่องเที่ยว และการดูแลคุ้มครองด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความเหมาะสมในการมีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ดคือ การปฏิบัติตามกฎระเบียบและกฎหมายด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การแนะนำนักท่องเที่ยว การอบรมและเรียนรู้ด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่วนในด้านปริมาณนักท่องเที่ยวที่

ต้องการให้มาท่องเที่ยวในเกาะเสม็ดต่อปี ส่วนมากอยู่ระหว่าง 200,001-500,000 คน/ปี และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ (ระดับกลาง-สูง)

2. อุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด พบว่า มีปัญหาสภาพทางสิ่งแวดล้อมทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ความขัดแย้งด้านกรรมสิทธิ์ในที่ดินบนเกาะเสม็ด และปริมาณน้ำจืดไม่เพียงพอ สำหรับอุปสรรคในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด คือ ขาดการประสานงานระหว่างภาครัฐอย่างบูรณาการ งบประมาณในการบริหารจัดการท่องเที่ยวและฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมไม่เพียงพอ ขาดการบังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ขาดการวางผังพื้นที่เฉพาะในการพัฒนา/อนุรักษ์พื้นที่เกาะเสม็ดอย่างเป็นระบบ และขาดหน่วยงานหลักหรือกลไกการประสานความร่วมมือในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาพื้นที่เกาะเสม็ดอย่างจริงจัง

3. การสร้างยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง โดยผู้วิจัยได้นำผลการศึกษาศาสนาการณการท่องเที่ยว ปัญหาและอุปสรรค ตลอดจนแนวทางแก้ปัญหาในการพัฒนา การท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง มาเป็นฐาน ข้อมูล ร่วมกับการสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ด้วยเทคนิค SWOT Analysis, รูปแบบ McKinsey's 7-S Model และรูปแบบสภาพแวดล้อมมหภาค(Macro Environment) เพื่อยกร่างยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง จากนั้นจึงตรวจสอบร่างยุทธศาสตร์ดังกล่าว โดยการจัดประชุมอภิปรายกลุ่ม (Focus Group Discussion) พร้อมทั้งให้ผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งเป็นตัวแทนจากภาครัฐ ภาคธุรกิจ ประชาชนท้องถิ่น มัคคุเทศก์ นักท่องเที่ยว และสื่อมวลชนด้านการท่องเที่ยว ทำการประเมินร่างยุทธศาสตร์ ฯ หลังจากนั้นจึงสรุปผลการประเมินร่างยุทธศาสตร์ เพื่อการปรับปรุงร่างยุทธศาสตร์ และเสนอเป็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยองต่อไป โดยได้ดำเนินการในกระบวนการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อยกร่างยุทธศาสตร์ ดังนี้

1) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Interview) ผู้วิจัยได้ทำประเด็นการสนทนากลุ่มสำหรับกลุ่มประชากรในการวิจัย 4 กลุ่ม ได้แก่ บุคลากรในหน่วยงานภาครัฐ บุคลากรในภาคธุรกิจ ประชาชนท้องถิ่น และนักท่องเที่ยวชาวไทย รวมจำนวน 4 ครั้ง

2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้

(1) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก ด้วยเทคนิค SWOT Analysis ของการท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด โดยผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในคือ **จุดแข็ง (Strengths)** ได้แก่ ความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลและป่าเขา แหล่งท่องเที่ยวสวยงาม หาดทรายขาวละเอียดและน้ำทะเลใส, ทิวทัศน์สวยงาม, เป็น สัญลักษณ์แห่งวรรณคดีของสุนทรภู่ในเรื่องพระอภัยมณี, ทำกิจกรรมการท่องเที่ยวได้หลากหลาย เช่น เล่นน้ำทะเล การเดินเล่นชายหาดและชมทิวทัศน์ การดำน้ำชมปะการังและสัตว์น้ำใต้ทะเล การเช่ารถมอเตอร์ไซด์หรือรถ ATV ขับเที่ยวบนเกาะ และการเล่นกีฬาทางน้ำ, ไม่มีมรสุม

หรือคลื่นลมแรง สามารถท่องเที่ยวได้ตลอดทั้งปี, มีการเผยแพร่ข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่น่าสนใจและแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเว็บไซต์ของเกาะเสม็ด เว็บไซต์ของจังหวัดระยองและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, สถานที่พักผ่อน, อาหารและเครื่องดื่มถูกหลักอนามัย, มีความปลอดภัยในการท่องเที่ยว, ไม่มีปัญหาอาชญากรรมรุนแรง, มีที่พักให้เลือกหลากหลาย เช่น โรงแรม/รีสอร์ท/บังกาโล/เกสท์เฮ้าส์, มีการบริการที่สะดวก สบาย ทั้งด้านอาหาร การขนส่งทางน้ำ-ทางบก และศูนย์บริการนักท่องเที่ยว, ค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวไม่สูงมาก, ค่าเรือไม่แพงและเลือกใช้บริการได้หลากหลาย และจุดอ่อน(Weaknesses) ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติทางทะเลเสื่อมโทรม, การขาดความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการดูแลรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, ขาดจิตสำนึกในการหวงแหน/อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง, การรุกกล้าชายหาด โดยตั้งเตียงนอน ร้านค้า และสิ่งก่อสร้างต่างๆ รุกกล้า ทำให้พื้นที่ชายหาดลดลง, ขาดความเข้มงวดในการดำเนินคดีการบุกรุกพื้นที่อุทยานฯ, ปัญหาการให้กรรมสิทธิ์ในที่ดิน, ปัญหาการหลบเลี่ยงและไม่จ่ายค่าเช่าที่ดินให้กรมธนารักษ์, ปัญหานักท่องเที่ยวแออัดในช่วงเทศกาลท่องเที่ยว, ขาดการส่งเสริมด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ, ขาดการจัดระเบียบและควบคุม ดูแลการประกอบกิจกรรมการท่องเที่ยวต่างๆ, ขาดการจัดการระบบสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ และการกำจัดขยะและน้ำเสียที่มีประสิทธิภาพ, สถานประกอบการบางแห่งยังไม่ได้มาตรฐานสากลในการบริการนักท่องเที่ยว, ขาดการกำหนดคราమాตรฐานของค่าบริการในการท่องเที่ยว, ไม่มีการกำหนดเขตแดนควบคุมการใช้เครื่องเล่นทางน้ำ, ปัญหาการแข่งขันลูกค้าและนักท่องเที่ยว, ปัญหาสถานบันเทิงเปิดเกินเวลาและเสียงดังรบกวน สำหรับผลการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกคือ โอกาส (Opportunities) ได้แก่ เป็นจุดเด่นการท่องเที่ยวของจังหวัดระยอง ภาคตะวันออก และเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงของไทยและรู้จักในระดับโลก, มีศักยภาพในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน, เป็นจุดขายหรือจุดเด่นในการท่องเที่ยวที่ดึงดูดคนมาท่องเที่ยวระยองได้มากที่สุด, รัฐบาลให้งบประมาณการท่องเที่ยว ทำให้มีโอกาสพัฒนาธุรกิจท่องเที่ยวสูง, การกำหนดทิศทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เป็นรูปธรรม โดยลดบทบาทการท่องเที่ยวเชิงพาณิชย์ลง, ส่งเสริมให้เกาะเสม็ดและจังหวัดระยองมีศักยภาพสูงที่สุดในการพัฒนาการท่องเที่ยวฝั่งตะวันออก, การพัฒนาระบบการจัดการสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ และสิ่งแวดล้อม ทั้งระบบบำบัดน้ำเสียและการกำจัดขยะให้มีประสิทธิภาพขึ้น, พัฒนาการบริการทางการท่องเที่ยวให้ได้มาตรฐานสากล, ส่งเสริมธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการท่องเที่ยวทำให้เศรษฐกิจท้องถิ่นดี และอุปสรรค (Threats) ได้แก่ ไม่มีหน่วยงานหลักในการรับผิดชอบหรือจัดการเกาะเสม็ดอย่างชัดเจน, ขาดการประสานงานในการทำงานของภาครัฐอย่างบูรณาการ, หน่วยงานรัฐขาดการตั้งเป้าหมายในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศร่วมกัน, ขาดมาตรฐาน สากลด้านบริการทางการท่องเที่ยวในสถานประกอบการ ธุรกิจท่องเที่ยวขนาดกลางและเล็ก, การจัดระบบสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ยังไม่ครบสมบูรณ์, ไม่มีการกำหนดนโยบายการจัดการท่องเที่ยวที่ชัดเจนจากส่วนกลาง, ขาดการแก้ปัญหาเชิงนโยบายจากส่วนกลางในด้านกฎหมายและกฎ ระเบียบ เช่น การให้

กรรมสิทธิ์ในที่ดิน และกฎ ระเบียบ/บทลงโทษด้านการทำลายสิ่งแวดล้อม, ปัญหากฎหมายทับซ้อนและขัดแย้งด้านการใช้พื้นที่ทำกินบนเกาะเสม็ดของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ความซ้ำซ้อนในการควบคุมดูแลและบริหารจัดการท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ดของหน่วยงานภาครัฐ, ความขัดแย้งของกลุ่มผลประโยชน์ในพื้นที่ เช่น นักการเมือง ผู้ประกอบการ ผู้มีอิทธิพล และชาวบ้าน, กลุ่มผู้มีอิทธิพลไม่จ่ายค่าเช่าที่ดินของกรมธนารักษ์ และไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติตามระเบียบของภาครัฐ, ขาดการวางผังเมืองในการพัฒนาเกาะเสม็ดอย่างเป็นระบบ, ไม่มีการจัดโซนนิ่งพื้นที่ทั้งหมดของเกาะเสม็ด และการบังคับใช้กฎหมายหย่อนยาน ซึ่งในการวิเคราะห์ความ สัมพันธ์ในปัจจัยเชิงกลยุทธ์ของสภาพแวดล้อมภายใน และภายนอก(SWOT Matrix) (ปกรณีย์ ปรียากร. 2542 : 131) ในการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด สรุปได้ว่าการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ดควรใช้กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ซึ่งเป็นการกำหนดเป้าหมายโดยใช้ความได้เปรียบในโอกาสมาปิดจุดอ่อน เพื่อสร้างเป็นยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง

(2) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน ด้วยรูปแบบ McKinsey's 7-S Model ซึ่งเป็นกรอบปัจจัยการบริหาร 7 ด้าน (สาคร สุขศรีวงศ์. 2550 : 244) ที่ใช้ในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในของการพัฒนาการท่องเที่ยวบนเกาะเสม็ด ได้ผลการวิเคราะห์ดังนี้ 1) กลยุทธ์ (Strategy) คือ กลยุทธ์หรือแนวทางการพัฒนาเกาะเสม็ด ได้กำหนดไว้ในแผนพัฒนา 3 ปี องค์การบริหารส่วนตำบลเพ และองค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง ซึ่งเป็นองค์ประกอบส่วนท้องถิ่นที่ดูแลรับผิดชอบเกาะเสม็ด รวมทั้งในยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดระยอง ซึ่งล้วนมีการกำหนดกลยุทธ์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดระยอง โดยมีแนวทางการพัฒนาพื้นที่เกาะเสม็ด เช่น จัดระเบียบชายหาดทะเลและเกาะเสม็ด การสร้างท่าเทียบเรือท่องเที่ยวเกาะเสม็ดให้ได้มาตรฐาน โครงการบำรุงรักษาและพัฒนาสระโหนดาคที่เกาะเสม็ด โครงการคัดแยกขยะอย่างมีประสิทธิภาพบนเกาะเสม็ด และโครงการกั้นน้ำทะเลสำหรับอุปโภค-บริโภคในเขตพื้นที่เกาะเสม็ด 2) โครงสร้าง (Structure) คือ โครงสร้างการปกครองของเกาะเสม็ดนั้นอยู่ในความดูแลและรับผิดชอบโดยตรงขององค์การบริหารส่วนตำบลเพ โดยมีองค์การบริหารส่วนจังหวัดระยอง รวมทั้งสำนักงานจังหวัดระยอง และอำเภอเมืองจังหวัดระยอง ดูแลในส่วนของนโยบายภาพรวมและการอนุมัติงบประมาณส่วนกลางของจังหวัดระยองในการพัฒนาเกาะเสม็ด 3) แบบการบริหาร (Style) คือ การบริหารงานต่างๆ เพื่อการพัฒนาเกาะเสม็ด มีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยตรง 21 หน่วยงาน 4) ระบบงาน (System) คือ ระบบงานในการพัฒนาเกาะเสม็ดมีความเกี่ยวข้องกับอำนาจหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐที่ดูแลรับผิดชอบเกาะเสม็ด ประมาณ 21 หน่วยงาน ซึ่งมีหน่วยงานหลักที่มีสำนักงานอยู่ในเกาะเสม็ด ทำหน้าที่อยู่คือ อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด ทำหน้าที่พิทักษ์คุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเกาะเสม็ด, องค์การบริหารส่วนตำบลเพ ทำหน้าที่ปกครองดูแลพื้นที่เกาะเสม็ด, โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านเกาะเสม็ด ทำหน้าที่ดูแลรักษาสุขภาพบนเกาะเสม็ด โรงเรียนเกาะแก้วพิศดาร ทำหน้าที่ให้การศึกษาระดับประถม ศึกษาแก่เยาวชนในเกาะเสม็ด และสถานีตำรวจภูธรเพ

สาขาเกาะเสม็ด ทำหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยบนเกาะเสม็ด นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเข้ามาตรวจตราและดูแลตามภาระหน้าที่ 5) พนักงาน (Staff) คือ ในปี พ.ศ.2555 เกาะเสม็ดมีจำนวนประชากร 1,326 คน จาก 635 ครัวเรือน และประชากรแฝงอีกจำนวนมากที่มาทำงานในสถานประกอบการ ในธุรกิจการค้า การขนส่ง การท่องเที่ยว ฯลฯ ประมาณ 108 แห่ง (องค์การบริหารส่วนตำบลเพ. 2554) รวมทั้งมีบุคลากรในหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ประมาณ 21 หน่วยงาน เข้ามาดูแลเกาะเสม็ด 6) ทักษะ (Skill) คือ ความรู้ความสามารถ และทักษะต่างๆ ของประชากรในเกาะเสม็ดส่วนใหญ่จบการศึกษาขั้นพื้นฐาน และประกอบอาชีพด้านการค้า-การบริการทางการท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด จึงมีทักษะในการสื่อสารภาษาอังกฤษด้วย 7) ค่านิยมร่วม (Shared Value) คือ เกาะเสม็ดเป็นสถานที่ท่องเที่ยวทางทะเลที่สำคัญและมีชื่อเสียงที่สุดของจังหวัดระยอง รวมทั้งเป็นสถานที่ในประวัติศาสตร์คดีเรื่องพระอภัยมณีของสุนทรภู่ ทำให้มีลักษณะของสังคมแบบธุรกิจ เพราะมีการประกอบกิจการด้านการค้าและการบริการทางการท่องเที่ยวเป็นหลัก ดังนั้น การตรวจสอบความสอดคล้องภายในจาก 7 ปัจจัยในการบริหารภายในองค์กรดังกล่าว นับว่าเกาะเสม็ดมีความพร้อมทั้ง 7 ปัจจัย หากแต่ในการประสานความสอดคล้องของปัจจัยในบางปัจจัยยังไม่สัมพันธ์กัน เนื่องจากมีข้อจำกัดของปัจจัยด้านระบบงาน (System) ทักษะ (Skill) และค่านิยมร่วม (Shared Value) ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด เช่น การทำงานของหน่วยงานภาครัฐมีความซ้ำซ้อนและขาดการ บูรณาการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบและเกื้อกูลกัน ทำให้เกิดปัญหาต่อระบบงานคือต่างฝ่ายต่างทำงานและความขัดแย้งในกฎระเบียบบางประการที่แตกต่างกัน, ขาดการพัฒนาทักษะด้านการบริการทางการท่องเที่ยว ภาษาอังกฤษและภาษาต่างประเทศ เพื่อส่งเสริมศักยภาพด้านมาตรฐานการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด และขาดการสร้างค่านิยมร่วมที่ดีในการวางแผนและดูแลรักษาทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่นร่วมกัน ทำให้ขาดความสามัคคีและการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากมีลักษณะสังคมเป็นแบบธุรกิจและผลประโยชน์ จึงจำเป็นที่จะต้องแก้ไขข้อจำกัดทั้ง 3 ปัจจัยนี้ให้สอดคล้องและเกื้อหนุนกับความพร้อมของอีก 4 ปัจจัยที่มีอยู่เพื่อให้เกิดความสำเร็จในการพัฒนา การท่องเที่ยวของเกาะเสม็ดต่อไป

(3) การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก ด้วยรูปแบบสภาพแวดล้อมมหภาค (Macro Environment) จะครอบคลุมสภาพแวดล้อมทั่วไปที่ส่งผลกระทบต่อทุกองค์กรในสังคม (สาคร สุขศรีวงศ์. 2550 : 61) โดยในการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนที่เกาะเสม็ด ประกอบด้วย 1) สังคมและวัฒนธรรม (Socioculture) จะเกี่ยวข้องกับประชากร อายุ เพศ การศึกษา ศาสนา สาธารณสุข ความปลอดภัย ศิลปวัฒนธรรม สถานภาพ วิถีชีวิต ค่านิยมของสังคมไทย โดยการวิเคราะห์สภาวะและความเปลี่ยนแปลงของสิ่งเหล่านี้จากภายนอกเกาะเสม็ด ซึ่งส่งผลกระทบต่อภาคธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทยและเกาะเสม็ดด้วย เช่น โรคระบาด และปัญหาต่างๆ ทางสังคม 2) เศรษฐกิจ (Economic) เกี่ยวข้องกับปัจจัยทางเศรษฐกิจ ภาวะการค้าและธุรกิจต่างๆ อุตสาหกรรมของประเทศ ซึ่งส่งผล

ต่อธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทยและเกาะเสม็ดคือเช่น อัตราดอกเบี้ย อัตราแลกเปลี่ยนเงินตรา อัตราเงินเฟ้อ อัตราค่าจ้างขั้นต่ำ และบุคลากร ค่าของไทย 3) การเมืองและกฎหมาย (Political & Legal) เกี่ยวข้องกับการบริหารบ้านเมืองของรัฐบาล พรรคการเมืองที่มีอำนาจในการบริหารประเทศ นโยบายการเมือง กระบวนการทางรัฐสภา กฎหมายและกฎระเบียบต่างๆ ของไทย ซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อการเดินทางมาท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติ เช่น นโยบายของรัฐบาล กฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม ระเบียบอุทยานแห่งชาติ ระเบียบในการก่อสร้างสถานที่พักและการประกอบธุรกิจการค้า-การขนส่งและการท่องเที่ยว 4) เทคโนโลยี (Technology) เกี่ยวข้องกับความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์และนวัตกรรมของผลิต ภัณฑ์ใหม่ๆ ซึ่งส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจการท่องเที่ยวของประเทศไทย และความสะดวกสบายในการมาท่องเที่ยวที่เกาะเสม็ดด้วย เช่น การสื่อสาร โทรคมนาคม โลจิสติกส์และคมนาคม 5) ระหว่างประเทศ (International) เกี่ยวข้องกับสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ของโลก ระหว่างภูมิภาค และระหว่างประเทศ เช่น องค์การการค้าโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ ข้อตกลงเปิดเสรีทางการค้า การรวมกลุ่มพันธมิตรทางการค้า ความขัดแย้งระหว่างประเทศ ซึ่งส่งผลกระทบต่อสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวของประเทศไทย รวมทั้งรายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด อาทิ การเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (AEC) ในปี พ.ศ.2558 ทำให้ภาคธุรกิจต่างๆ ของประเทศไทย รวมทั้งธุรกิจท่องเที่ยวต้องเตรียมพร้อมกับความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจร่วมกันในระดับภูมิภาคอาเซียน ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อพัฒนาการท่องเที่ยวและนำรายได้ให้กับเกาะเสม็ดด้วย ดังนั้น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมมหภาคของการพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด จึงมีสภาพแวดล้อมภายนอกทุกด้านที่ส่งผลกระทบต่อการเติบโตของธุรกิจการท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด โดยเฉพาะการสร้างรายได้ทางการท่องเที่ยวจากจำนวนนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่เดินทางมาท่องเที่ยวในเกาะเสม็ด แต่ในทางกลับกันก็ส่งผลกระทบต่อความเสื่อมโทรมของทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเกาะเสม็ดด้วย

จากกระบวนการในการสร้างยุทธศาสตร์ดังกล่าว ทำให้ได้ยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ดังนี้ วิสัยทัศน์คือ “เกาะเสม็ดเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศทางทะเลที่ได้มาตรฐานและยั่งยืนในภาคตะวันออกของไทย” พันธกิจ มี 5 ข้อ ได้แก่ 1) เสริมสร้างคุณภาพชีวิตและพัฒนาศักยภาพบุคคลในการดูแลสุขภาพอย่างถูกสุขลักษณะและเข้าถึงการใช้บริการสาธารณสุขอย่างทั่วถึง 2) เสริมสร้างความมั่นคงและปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน 3) ส่งเสริมการศึกษาและทักษะความรู้ที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวและการพัฒนาท้องถิ่น 4)เสริมสร้างการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และระบบสาธารณูปโภค-สาธารณูปการ ที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 5)ส่งเสริมศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และ การตลาดท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน สำหรับประเด็นยุทธศาสตร์มี 3 ยุทธศาสตร์ ดังนี้คือ ยุทธศาสตร์ที่ 1 เสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความมั่นคงปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เพื่อสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ยุทธศาสตร์ที่ 2 เสริมสร้างระบบ

สาธารณูปโภค-สาธารณูปการ และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน และยุทธศาสตร์ที่ 3 ส่งเสริมศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการตลาดท่องเที่ยวเชิงคุณภาพอย่างยั่งยืน ซึ่งในการประเมินยุทธศาสตร์ดังกล่าว โดยผู้เชี่ยวชาญ พบว่า ยุทธศาสตร์ที่สร้างขึ้นมีความเหมาะสม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของเกาะเสม็ด และสามารถนำไปสู่การปฏิบัติได้

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาวิจัย สามารถมองเห็นกลไกในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ได้จากส่วนประกอบหลักในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ 3 ส่วนด้วยกันคือ 1) คน ได้แก่ บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเกาะเสม็ดทั้งทางตรงและทาง อ้อม 2) กิจกรรม ได้แก่ การกระทำและการปฏิบัติของบุคคล ชุมชน องค์กร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 3) ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเกาะเสม็ด โดยการประสานพลังของส่วนประกอบหลัก 3 ส่วนนี้ในการก้าวข้ามบันไดขั้นที่ 1 คือ ความร่วมมือกัน ได้เกิดขึ้นแล้วในปัจจุบันที่เกาะเสม็ด และกำลังเตรียมความพร้อมเพื่อก้าวสู่บันไดขั้นที่ 2 คือ ความเข้มแข็ง ซึ่งที่บันไดขั้นที่ 2 นี้เป็นความท้าทายที่ได้จากการพัฒนาความร่วมมือ และจะเกิดขึ้นได้ด้วยการนำยุทธศาสตร์นี้ไปปฏิบัติจริง โดยในที่ประชุมอภิปรายกลุ่มได้เสนอพื้นที่สำคัญในการผลักดันให้เกิดความสำเร็จคือ “ไทรภาคี” ที่เกิดจากความร่วมมือของ 3 ฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยตรงคือ 1) ภาครัฐ ซึ่งเป็นหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องและดูแลรับผิดชอบพื้นที่เกาะเสม็ดในด้านต่างๆ อาทิ อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด รับผิดชอบดูแลด้านการปกป้องคุ้มครองทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในเกาะเสม็ดที่อยู่ในเขตอุทยาน 2) องค์กรบริหารส่วนตำบล ซึ่งเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ปกครองดูแลหมู่บ้านเกาะเสม็ดโดยตรง 3) ประชาชน ซึ่งเป็นประชากรที่อาศัยอยู่และประกอบธุรกิจอยู่ในเกาะเสม็ด อันเป็นที่ได้รับประโยชน์และผลกระทบโดยตรง ดังนั้นแนวทางหนึ่งที่สำคัญในขจัดอุปสรรคในการแก้ปัญหาและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืนในเกาะเสม็ดได้คือ การจัดตั้ง “คณะกรรมการไทรภาคีเกาะเสม็ด” ที่จะเป็นกลไกสำคัญในการประสานความร่วมมือในการแก้ไขและพัฒนาการท่องเที่ยวของเกาะเสม็ด ตามทิศทางการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน ที่เกาะเสม็ด จังหวัดระยอง ได้ต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ พ.ศ.2555-2559*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://www.tica.or.th/images/plan_tourism2555-2559/2555-2559.pdf. วันที่สืบค้น, 9 มิถุนายน 2555.

- กัลยา วานิชย์บัญชา. (2544). การใช้ SPSS for Windows ในการวิเคราะห์ข้อมูล. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ซีเคแอนด์เอส โฟโต้ สตูดิโอ.
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2554). *สรุปสถานการณ์นักท่องเที่ยวต่างชาติปี 2554 และแนวโน้มปี 2555*. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก : http://123.242.133.66/tourism/webstorage/download/files/29_20120209045524.pdf. วันที่สืบค้น 9 มิถุนายน 2555.
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2534). *การศึกษาทบทวนแผนพัฒนาการท่องเที่ยว เมืองพัทยา และจังหวัดระยอง จังหวัดบุรีรัมย์*. กรุงเทพฯ : สำนักบริการวิชาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- เกษม จันทร์แก้ว, ประพันธ์ โกยสมบูรณ์ และสิทธิชัย ตันชนะสฤษดิ์. (2531). *การประเมินผลกระทบสิ่งแวดล้อมของการท่องเที่ยวต่อเกาะเสม็ด จังหวัดระยอง*. กรุงเทพฯ : สาขาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม ภาควิชาอนุรักษ์วิทยา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ปกรณ์ ปริยากร. (2542). *การวางแผนกลยุทธ์: แนวคิดและแนวทางเชิงประยุกต์*. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์เสมอธรรม.
- สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งประเทศไทย. (2540). *การดำเนินงานเพื่อกำหนดนโยบายการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. กรุงเทพฯ : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- สมชาย เดชะพรหมพันธุ์ และภัทรพร สร้อยทอง. (2545). *โครงการวิจัย การบริหารและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของอุทยานแห่งชาติในภาคตะวันออก*. ชลบุรี : มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สาคร สุขศรีวงศ์. (2550). *การจัดการ : จากมุมมองนักบริหาร*. กรุงเทพฯ : บริษัท จี.พี.ไซเบอร์ พรินท์ จำกัด.
- องค์การบริหารส่วนตำบลเพ. (2554). *แผนพัฒนาสามปี (พ.ศ. 2555-2557) องค์การบริหารส่วนตำบลเพ*. ระยอง : อบต.เพ.
- อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด. (2551). *รายงานสรุปผลการปฏิบัติงานประจำปี 2551*. ระยอง : อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด.
- อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด. (2554). *รายงานสถิตินักท่องเที่ยวที่เข้าไปในเขตอุทยานเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด ตั้งแต่ปี พ.ศ.2549-2554*. ระยอง : อุทยานแห่งชาติเขาแหลมหญ้า-หมู่เกาะเสม็ด.